

FEJEZETEK
a Magyar Optikai Művek
és utódai történetéből
1876–2015

MOM

EMLÉKEK

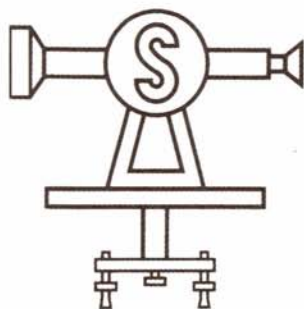
GYÁRTÖRTÉNETI KORSZAKOK

Süss Nándor
1884–1920

Aranyérem
Párizs, 1900

Süss Nándor Intézet

Preisinger Frigyes
1920–1945

Íjászó szobor
1939

Magyar Optikai Művek Rt.

Posch Gyula
1956–1983

Phoenicia-díj
Málta, 1976

Magyar Optikai Művek

FEJEZETEK
a Magyar Optikai Művek
és utódai történetéből
1876–2015

MOM Emlékalapítvány
Budapest, 2015

© MOM Emlékalapítvány

Összeállította és szerkesztette a Szerkesztőbizottság:
Imre László, Magyar György, Szántó Tamás, Telek György

Képek, rajzok: *a MOM alapítvány archívuma, Bohn Ferenc,
Gedő Miklós, Juhász János, Széplaki József, Tóth József*

Olvasószerkesztő: *Kozek Adolfné, Nádudvari Zoltánné, Szabényi Endréné*

Felelős szerkesztő: *Nádudvari Zoltán*

Borítóterv: *Mikó László*

A kötet szerzői:

*Balogh András, Felföldi Lászlóné, Fogarasi László, Gömböcz József,
Gulya Ernőné Herczeg Edit, Hajdu Sándor, Hollai Kornél, Imre László,
Jaczina István, Jarosch Ádám, Kalló Péter, Kisfalusi Gábor, Kozek Adolf,
Kozek Adolfné, Kuttner György, Lagler Antalné, Lupkovics Gábor,
Magyar György, Nagy István, Nádudvari Zoltán, Orosz András, Oszvald Gábor,
Pák István, Radics Ernőné Kárpáti Zsuzsa, Sereg Istvánné Posch Adrienne,
Sárközi Zsigmondné, Sass Gábor, Sass Gáborné Szabolcs Enikő, Schrödel Tibor,
Sólyom Fekete Dóra, Sörös Antal, Szántó Tamás, Szabényi Endréné Seres Katalin,
Széplaki József, Szegner László, Szováti Tibor, Szűts László; Tarcsafalvi András,
Tarsoly Imréné, Telek György*

ISBN 978-963-12-4186-0

Kiadja: MOM Emlékalapítvány

A kiadásért felel: Sörös Antal, a MOM Emlékalapítvány Kuratórium elnöke

Előszó

A MOM-émlékkötet részben a gyár évszázados története, részben a gyáriak kollektív és egyéni sorsa a kezdetektől a „lélekharang” zúgását (és a gyárbontást) hozó szomorú napokig. Idézzük itt *Ernest Hemingway: Akiért a harang szól* remekművének szavait: „... ha egy göröngyöt mos el a tenger, Európa lesz kevesebb, éppúgy, mint ha egy hegyfokot mosna el, vagy barátaid házát, vagy a te birtokod; minden halállal én leszek kevesebb, mert egy vagyok az emberiséggel; ezért hát sose kérdezd, kiért szól a harang: érted szól.”

Az idézet szerinti harang máig szól a közös emlékezetben a gyárért és a MOM-ban nevelt több nemzedékért. Kérdés, hogy utódaink tudják-e egyáltalán, hogy mi volt egykor a MOM Park helyén?

A gyártörténet 1876-ban egy kolozsvári egyetem tanműhelyében kezdődik, és több állomást követően jut el a Csörsz utcáig, ahová Süss Nándor magánvállalkozása száz-tíz évvel ezelőtt, 1905-ben költözött. Mintegy hetven évvel később a Magyar Optikai Művek Dunaujvárost, Komlót, Mátészalkát és Zalaegerszeget is korszerű műszeripari munkahelyekkel látta el, így a MOM elődje alapításának századik évfordulóját együtt ünnepelhettük a MOM családjának fiatalabb tagjaival 1976-ban.

A gyártörténet 120 éves évfordulójáról 1996-ban nagyon szűk körben és már nem a Csörsz utcai Törzsgyárban emlékezhettünk. Az évfordulás megemlékezés díszvendége Posch Gyula vezérigazgató volt. Ő írta az előszót 1998-ban a *Magyar Optikai Művek története, 1876–1998* című kötethez. Ez az emlékkötet őrzi és idézi az 1998-ban elhunyt vezérigazgató búcsúsorait, és sok képpel mutatja be a MOM emlékezetes értékeit, a nemzetközi hírű gyártmányokat, üzemeket és benne a csaknem nyolcezer fős gyári családot.

A MOM egyik cégjele is volt az Íjazó, és a 2009-ben felavatott műalkotás méltó a Törzsgyár emlékéhez. Süss Nándor nevét a MOM Park egyik útja őrzi, de egyre kevesebben tudják, hogy mit tettek a Csörsz utcában a 85 év alatt a kimagasló tudású alkotók, a gyár elkötelezett vezetői és ma már alig említett munkásai. A Süss Intézet alkotásainak világhíre a századfordulótól indult. A Süss Nándor sétányon egy 2005-ben felavatott emléktábla úgy állít emléket Eötvös Lorándnak (1848–1919), hogy hozzát teszi: „világhírű ingái e helyen Süss Nándor mechanikai műhelyében, a későbbi Magyar Optikai Művek területén készültek”.

Ahogy a 61-es sárga villamos a Déli pályaudvarra tart, az Alkotás utcán halad, és ezzel (mint a Dolgos utca is) máig őrzi a műhelyekbe igyekvők kollektív emlékét is. Az évek tengere sorra mossa el az egyéni emlékgöröngyöket, és ezzel mindannyian leszünk kevesebbek.

Az emlékkötet küldetése, hogy felidézze azt az utat, amelyet a Törzsgyár kollektívái (a MOM híres és nem híres tagjai együttesen) megtettek egészen a kilencvenes évekig, és utal azokra a sikerekre is, amelyeket az utóbbi negyedszázadban a MOM hagyományait őrző vállalatok értek el, megőrizve a család „ékszereit” mind a tárgyakban és a szakmai tudásban, mind az összetartozás érzésében.

Köszönet illeti a szerzőket, szerkesztőket, akik tanulságos szöveggel és sok képpel emlékeznek a gyár és benne az emberek történetére. Ez a kötet vállaltan szól minden érintetthez, az olvasóhoz. A kötet olvasható lesz évtizedek múltán is, így a következő nemzedék is megismerheti ebből, hogy milyen volt valójában a MOM története. 110 évvel ezelőtt a Csörsz utcában gyár működött, nem is akármilyen. Az itt indult Magyar Optikai Művek a magyar finommechanikai ipar, majd az optika és a műszergyártás „zászlóshajója” lett.

Ez a gyártörténeti emlékkötet elsősorban a MOM család búcsúja, visszaidézve az 1905-ben a Csörsz utcában létesített anyavállalatot. Készülünk a termékcsaládok és a gyártási kultúra bemutatására is, a tervezett tanulmányok a jövő tananyagainak forrásai is lehetnek. Egy ilyen terjedelmesebb szakmai kötet méltó emlékezés a gyár alapításának 140. évfordulójára, a tények elemzéseivel felidézve a MOM ipari nagyvállalat sokrétű gazdasági eredményeit.

A kötet forrásmunkáit a függelék tartalmazza. Ezúton is köszönetet mondunk mindazoknak, akik személyes emlékeikkel, illetve kutatásaik eredményével hozzájárultak a kollektív alkotáshoz. A MOM hagyományait őrző vállalatokat is köszönet illeti bemutatkozásuk soraiért, képeiért és anyagi támogatásukért, amely nélkül ez a kötet nem készülhetett volna el.

Iskoláinkból hoztuk a történelmi múlt tiszteletét és azt az örök igazságot, hogy *aki nem tanul a múltból, azzal bűnhődik, hogy megismétli a régi tévedéseit.*

A MOM Emlékalapítvány azzal a szándékkal adja át az Olvasónak ezt az emlékkötetet, hogy a MOM felidézett múltja egyben a jövőt is szolgálja, nehogy a régi tévedések ismétlődhessenek, ma már látható szomorú következményeikkel.

Mindenkiért szól ez az emlékkötet, ne kérdezd, kiért szól a harang: érted szól.

Budapest, 2015. november

Sörös Antal
a MOM Emlékalapítvány Kuratóriumának elnöke

Köszönetnyilvánítás

A MOM Emlékalapítvány jubileumi emlékkötetének igazi értéke az, hogy a szerzők, a szerkesztők, valamint az olvasók is emlékezhetnek az egykor volt Magyar Optikai Művekre. A MOM Emlékalapítvány mint felelős kiadó olyan színes mozaikot alkotott, amely megerősíti azt a meggyőződésünket, hogy a MOM anyavállalat alkotó szelleme (nemcsak *három túlélő betűje*) még sokáig jelen lesz hazánkban és a világban.

Közös munka eredménye ez az emlékkötet! Írásainak fontos üzenete, hogy a közös emlékekben élnek ma is az anyavállalatunk megőrzött képei és abban egykori munkatársaink. Volt olyan szerző is, akiből írás közben szinte szökőárként tört fel a sokáig ki nem mondott keserűség. A kedves emlék felidézése örömet is okozott, büszkeséggel írtak a csapatmunka elismert eredményeiről. Ez az emlékkötet nyilván nem lesz tananyag a szakmai tartalma szerint, de tanulságokat rejt a gyárban megélt évtizedek itt felidézett története, a MOM (főként emberi) értékeinek felvillantása.

A kötet alkotói köszönetet mondanak a MOM Emlékalapítványnak és a támogatóknak, hogy negyedszázados csend után fórum nyílt a történetek megfogalmazására, közzétételére. A kötet felhasználja a MOM gyártörténetének olyan értékes forrásait, amelyeket Kisfalusi Gábor adott közre. Köszönet a forráskutató és a közreműködő szerkesztők áldozatos munkájáért, név szerint Magyar Györgynek, Szántó Tamásnak és Telek Györgynek, valamint Nádudvari Zoltán felelős szerkesztőnek, aki kompromisszumok keresésével is elősegítette az értékes emlékek közlését.

A MOM-emlékkötet informatikai háttérét (a csoportos munkafelület zavartalan alkalmazását) Szántó Tamás rendszergazda alakította ki, felügyelte közmegelegedésre. A kötet látványa a képszerkesztők munkáját dicséri, akik Imre László irányításával ráleltek a képarchívumok és internetes oldalak kincseire és a nyomda igényei szerint előállították a digitális képeket. Itt elsősorban a SEXTANT blog gazdáját, a MOM nevelte Juhász Jánost illeti elismerés.

A szerkesztők úgy vélik, hogy a MOM-emlékkötet méltó főhajtás azok előtt, akik az anyavállalatnál életük munkájával tettek a gyárért és egymásért. Az olvasónak is köszönet, ha megéri az üzeneteket, és mások kezébe adja a kötetet, hogy okulhassanak az itt felidézett emberi történetekből.

A kötet szerzői, szerkesztői nevében a Szerkesztőbizottság

Ajánlás

Fejezetek a Magyar Optikai Művek és utódai történetéből

A „MOM” (Magyar Optikai Művek) emlékét idézik itt egykori dolgozói, valamint azok a vállalatok, intézmények, civil szervezetek, amelyek máig őrzik a hagyományait. A kötet írásai a közös történetet és a személyes élményeket is idézik, ahogy a „Süss” és a „MOM” védjegy világszerte hírnevet szerzett. Köszönet illeti a MOM Emlékalapítványt, a kötet kiadóját, és az önzetlen támogatókat, valamint a szerzőket, hogy ez a méltó tiszteletadás a gyárnak – útjára bocsátható. Főhajtás illeti az ott nevelkedett nemzedékeket és alkotásaikat, a kiváló csapatszellemet, mind Budapesten, mind az egykori nagyvállalat vidéki üzemeiben.

Kapitel aus der Geschichte der Ungarischen Optischen Werke und seinen Nachfolger

Die Erinnerung an die MOM (Ungarische Optische Werke) wird hier von ihren ehemaligen Mitarbeitern sowie denjenigen Unternehmen, Institutionen und Non-Profit-Organisationen, die bis heute die MOM-Tradition bewahrten, zurückgeholt. Die Schriften in diesem Band erleben Erinnerungen an die gemeinsame Geschichte und auch die persönlichen Erfahrungen nach, wie die "Süss" und die MOM sich zu einer weltweit anerkannten Marke entwickelt hatten. Wir danken der MOM-Stiftung, dem Herausgeber dieses Bandes, den großzügigen Unterstützern sowie den Autoren, dass diese würdige Hommage an die Fabrik verfrachten können. Anerkennung betrifft die dort aufgewachsenen Generationen und ihren Beitrag, den hervorragenden Teamgeist sowohl in Budapest, als auch in den ländlichen Niederlassungen des ehemaligen Großunternehmens.

Chapters from the history of the Hungarian Optical Works and its successors

The memory of the Hungarian Optical Works ("MOM") is recalled by its former employees; as well as those companies, institutes and non-profit organisations who until nowadays preserve its tradition. The writings in this volume quote the common story and personal experiences, how the "Süss" and the "MOM" has become an internationally recognized trademark. Acknowledgements for the MOM Foundation, the publisher of this volume, the generous supporters, as well as the authors that the appropriate respect could be given to the factory. Reverence for the generation grown up there and for their contribution, for the excellent team spirit, both in Budapest and at the rural branches of the former company.

Az 1876–1990 időszak mérföldkövei a MOM gyártörténetében

Galileo Galilei gondolata fejezi ki a legtömörebben a közel 140 éves múlttal itt felidézett egykori MOM és elődjei, valamint utódjai küldetését: „*Fontos, hogy mindent mérjünk, ami mérhető, és megpróbáljuk mérhetővé tenni, ami még nem az.*”

Az alapító Süss Nándor a műszeres mérés mestere, tanműhely alapítója és tanára volt, az egyetemi professzorok mérési igényeit magas szinten teljesítő finommechanikai műszerész. Kötetünk célja a hagyományörzés, és az ilyen írások rendszerint a gyár fordulatosa és emlékezetes történetének első évtizedeivel kezdődnek. Kiváló alkalom az emlékezés, hogy beszélgetésre hívjuk a **MOM-család** elérhető tagjait. A könyvet bizonyára ők, a nagyszülők másként olvassák, mint az őket követő aktív korú érdeklődők, akik máig kötődnek a gyárhoz, de tanulságos lesz ez a kötet a következő, fiatalabb nemzedékeknek is. *Arany János* sorai kíváncsoznak ide: „*Nem mese az gyermek*”.

Az 1876–1990 időszakra emlékezve a gyár történetének több korszaka határolható el. Legyen az indító fejezet kedvcsináló, amely csak jelzéseket adhat, szinte az SMS tömörségével. Egykor a nagyapák és az ő szüleik korában a távirati stílust említették, de már idejétmúlt a telegram korszaka.

SÜSS NÁNDOR
PRÁCISIÓS MECHANIKAI ÉS OPTIKAI INTÉZET
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST, I. CSÓRSZ-UTCA 37–41.
TELEGRAMM: „GEODESIA BUDAPEST”
TELEFON: 50-0-65.

A GYÁR TÁVIRATI CÍME

Marburgból Kolozsvárra

A gyártörténet kezdete 1876. július elseje, amikor a 28 éves Süss Nándor (Ferdinand Süß) a korabeli Magyarországon az 1872-es alapítású Kolozsvári Tudományegyetem mechanikusa lett. Szülőföldje a távoli németországi Hessen tartományban levő Marburg.

Az alapító jó előiskolával érkezett a Szamos partjára, mechanikus képzettségű anyai nagyapja műhelyében tanulta a műszerész szakmát. Már kész szakmunkás volt 14 évesen. Mindössze húsz éves, amikor 1868-ban átveszi a családi műhelyt a német városban. Évekig a németországi Marburgi Egyetem műhelyében készít tudományos műszereket egyedi darabként, és a kutatókkal együttműködve tökéletesítette az optikát, mechanikát, valamint az új mérési eljárások elvét és módszerét.

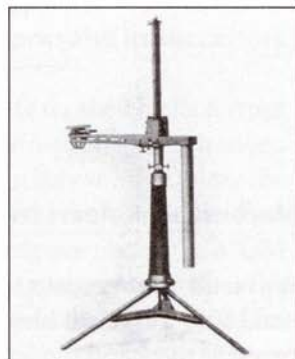
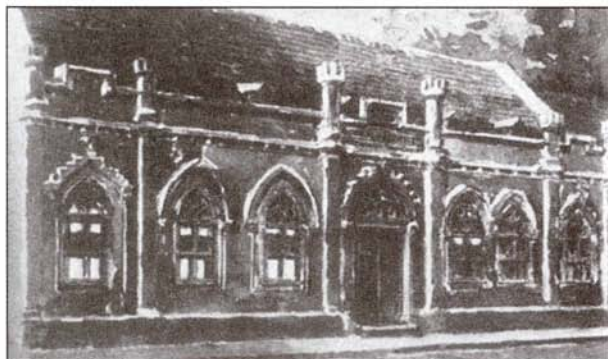
A Kolozsvári Tudományegyetem Mechanikai Állomását a dékán támogatásával alakította ki. Itt főként a műszerek javítását, szabályozását végezte saját tervezésű eszközeivel. Rábízhatták a korabeli kutatás és fejlesztés kísérleti eszközeinek tervezését, az egyetemi mérési eljárások eszközeinek kivitelezését, a hitelesítő méréseket. Kezdetől közreműködött a műszerészek képzésében.

Mozsár utca, Budapest, Terézváros

Ugorjunk a gyártörténetben, a **Budapesti Állami Mechanikai Tanműhely** 1884–1891 között egy budapesti (VI. Mozsár utcai) épületben működött. A Pestre költözött, 36 éves alapító a fővárosban is az oktatással kezdte. A négyéves műszerészképzés itt is állami támogatással történt. A tanműhely gyakorlati képzése napi nyolc órát, az elméleti két órát kötött le, a szakrajzórák vasárnap két órát vettek igénybe. Rostálták a jelentkezőket, a felvételi létszámot korlátozta a kis tanműhely is. Az alapító „fizetős” bér munkát is vállalt, ez egészítette ki a szűkös állami támogatást. A műszerész képesítés állami vizsgához kötött volt, miniszteri biztos részvételével.

A Déli vasút melletti intézet

A történet következő állomása 1891 és 1905 között Budán volt az akkori Déli vasút szomszédságában, egy földszintes épületben.

A VASÚT MELLETTI ÉPÜLET ÉS AZ EÖTVÖS-INGA

A MOM-KULTŰRHÁZ EGY KORABELI BÉLYEGEN ÉS A FELÚJÍTOTT ÉPÜLET

A Törzsgyár fejlődése 1952–1962 között

1952. október 1-jével a Szovjetunió kormánya államközi megállapodás alapján a MOM Rt.-ben lévő érdekeltségéről lemondott. A vállalat felügyeleti szerve a Kohó és Gépipari Minisztérium (KGM) lett. A MOM Törzsgyár termelési tervei az ötvenes évek második felében mind több közszükségleti cikk hazai és exportértékesítését írták elő. Ez a „civil profil” javította a haditechnikai felkészültséget is mind a katonai előírásokat teljesítő optikai műszereket, mind az ipari termelés anyagi és szellemi feltételeit illetően. A Honvédelmi Minisztérium rendeléseinek részesedése a Törzsgyár kibocsátásában rendre kisebb volt, mint a „civil” felhasználóké.

1950 Mometta

Mometta II

Mometta III

Momikon

Mometta Junior

FOTOBOK

KI ŐRZI MÁIG (KEGYELETBŐL) A MOMETTA VAGY A FOTOBOK GÉPÉT, HA VAN OKOSTELEFONJA?

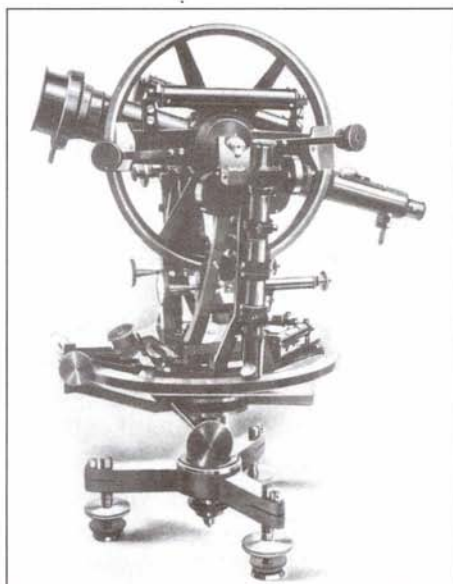
A MOM meghatározó gyártmányai, technológiái 1990-ig és azok részbeni folytatása napjainkban

Ez a fejezet azokat a műszaki fejlesztési tapasztalatokat adja közre, amelyek a MOM gyártmánycsaládjával, technológiáival kapcsolatosak.

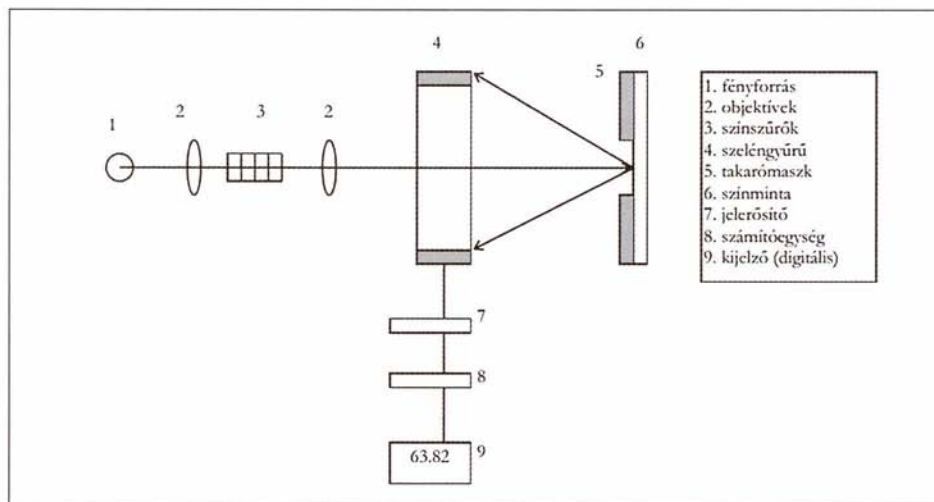
Süss Nándor Kolozsvár után Budapesten folytatta kiváló műszerészek képzését, állami támogatással és intézeti keretekben. A Süss-féle műszerek többsége mestermunka szintű volt, műszerész szerkesztette a kereskedelemből megszerezhető mintadarabról. Az intézet külső partnerei Magyarországon is jórészt tudományos kutatók, egyetemi oktatók voltak, és olykor külföldi egyetemeknek is szállítottak.

A Süss-féle gyártmányok első díjakat szereztek az 1896-os Budapesti Milleniumi Kiállításon. Nemzetközi hírű mérőeszközök külföldön is rangos díjakat nyertek, ilyen a Brüsszeli Világkiállítás (1897) Grand Prix kitüntetése, majd a Párizsi Világkiállítás aranyérmei (1900) a geodéziai termékeket ismerték el.

A Szepessy-féle tangens tahiméter gyártása a húszas évek közepén indult a részvénytársasággá átalakult gyárban, és a felrakóműszert is geodéta tervezte.

EGYKORI SÜSS-GYÁRTMÁNYOK

A SZÍNMRÉS ELVI VÁZLATA

Az ötvenes évektől kezdve töretlenül fejlődött a **geodéziai, térképészeti** és más **földmérő műszerek** konstrukciója, ezeket a gyártmányokat a 4001–4999 egységes rajzszám jelölte a MOM-ban. A Süss-gyár és a háború előtti MOM nemzetközileg is elismert geodéziai hagyománya tette lehetővé az ötvenes évek második felében az MF típusú mérőasztal-felszerelés sorozatgyártását kínai megrendelésre.

A geodéziai szerkesztés az új műszerek műszaki követelményeit a budapesti és a soproni egyetem geodéziai tanszékeivel együttműködve állította össze. Nemzetközi mértékkel is korszerűek voltak az üvegtörős új műszerek, felváltották a negyvenes évekig alkalmazott ezüstkörös típusokat. A tervcélban a műszergazda összehasonlította a javasolt MOM-termék műszaki adatait a mértékadó külföldi típusokéval (elsősorban a Zeiss-, Wild-, Kern-műszerekkel). A felhasználók (itt elsősorban a geodéták) rendszeresen részt vettek szintező, teodolitok, különféle műszeregységek és tartozékok terveinek véleményezésében, majd a MOM-ban elkészült prototípus ellenőrző és minősítő méréseiben terepviszonyok között is.

A kötet emlékezői felidézik a kezdeti, hagyományos optikai és geodéziai műszereket, valamint azokat a digitális elvű mérőrendszereket, amelyek a mérés elektronikus megoldásait alkalmazzák és digitális jelfeldolgozó egységekkel összekapcsolhatók.

A térmérés legegyszerűbb eszköze a libella, csak üveget és folyadékot kell a foglalatba helyezni, osztásokkal ellátni. Egyszerű eszköz az osztásos mérőléc is. A korszerű műszer egészen más lett, mint a Süss-féle szintező volt.

Bors Károly (1958), Bezzegh László és Schinagl Ferenc (1960) Kossuth-díjat kaptak a másodperc- (Te-B1), illetve a percteodolit (Te-D1) optikai műszerek tervezéséért. Tóth Pál, a MOM főkonstruktor az ötvenes évek közepén tervezte a kompenzációs szintezőműszert.

GEODÉZIAI MŰSZEREK

Ezt követően Pusztai Ferenc geodéziai főkonstruktor lett Kossuth-díjas (1963) a giroteodolitok vezető tervezőjeként.

A magyar elektronikai ipar a hetvenes évektől növekvő lépéshátrányba került a félvezetők, majd az integrált áramkörök, a digitális elektronikus jelfeldolgozás nyugat-európai fejlesztéseihez mérten, ezért az embargós évtizedek a MOM műszaki fejlesztéseinek témaválasztására is hatással voltak.

Kiváló műszerkonceptiók nem juthattak el a piaci realizálásig, főként az elektronikus egységek hazai megvalósításának akadályai miatt. Egy függőön zsinórja

A MOM nagyvállalatból alapított utódok a kilencvenes évektől

A gyártörténet újabb fejezete a vállalat több részre bontása. Ehhez az 1988-ban hatályba lépett új társasági törvény adott jogalapot. A MOM vezetői az említett értékesítési, illetve mind súlyosabb pénzügyi válságból olyan kiutat kerestek, amelyet az akkori Pénzügykutató Rt. szakvéleménye alapján vizsgáltak. Ez az átalakítási program 1989 közepén arra vezetett, hogy az állami tulajdonban levő MOM az egyes **gyáraiból önálló társaságokat** alapított. A terv szerint a **MOM Állami Vállalat** központja a részvénytársaságként (Rt.), illetve korlátolt felelősségű társaságként (Kft.) megalakuló társaságok vagyongazdálkodója maradt a végelszámolásáig.

A MOM Állami Vállalat vagyongazdálkodója 1989. július 1-jétől Csörsz utcai székhellyel a Magyar Optikai Művek korábbi budapesti központjában működött. A MOM gyarai olyan társaságokká (Rt., Kft.) alakultak át, amelyek felügyeletét a vagyongazdálkodó központ az állami tulajdonos képviselőjében látta el.

Budapesten a Csörsz utcai telephelyen alakult meg a MOM Finommechanikai és Optikai Rt. (MOMFORT), a MOM GLOBIOS Műszaki Fejlesztési Kft., a SZÁMOM Kft., a MOM Szerviz Kft., a MOMSPED Kft., a MOM Egyensúly Ügyviteli Kft. Ezek az önállósított társaságok (csökkentett létszámmal) olyan korábbi termelő-, fejlesztő-, illetve számítástechnikai és egyéb tevékenységeiket folytathatták, amelyhez a MOM nagyvállalat korábbi szerződése csak részben nyújtott fedezetet.

A felbontott MOM vidéki gyárainak elnevezése alapításkor a következő volt:

- Dunaújvárosban MOM Elektromechanikai Rt. (MOMERT),
- Mátészalkán MOM Mechanikai és Optikai Rt.,
- Komlón MOM Gépipari Rt.,
- Zalaegerszezen MOM Műszeripari Rt.,
- Battonyán MOM-MIRWA Kft.

A kilencvenes évektől ezek a MOM-alapítású részvénytársaságok is folytathatták korábbi tevékenységeiket, de már piaci környezetben. A költségeiket saját bevételeikből fedezhették, de csak a többségi tulajdonos állami vagyongazdálkodó irányításával hozhattak stratégiai döntéseket, például eszközfejlesztésekről.

Olyan vagyongazdálkodó „holding” alakult az állami vállalat központjában, amely megtartotta az export- és importjogokat, gyakorolta a leányvállalatok tulajdonosi irányítását. Viszont az önállósított társaságok nem kapták meg az alapító vagyongazdálkodó központtól az ingatlanjaikat, és az állami vállalat tulajdona maradt a vagyongazdálkodó, a gépek, a készletek bizonyos része.

Arcképcsarnok – In memoriam

BÁRÁNY NÁNDOR

*Kisbér, 1899. május 31. – Budapest, 1977. október 6.
A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja (1953),
Kossuth-díjas (1951).*

Egy pályázaton díjat nyert a színeképelemzéssel foglalkozó munkájával 17 éves korában. Érettségi után (1917) katonai szolgálatra hívták be. A Tanácsköztársaság bukása után sok évig fizikai munkásként a Székesfővárosi Gázműveknél dolgozott. A Budapesti Műszaki Egyetem (BME) gépészmérnöki karán 1923–1928-ban volt hallgató. Mérnökként a honvédség állományában műszaki tisztként mérnök őrnagyi rangot szerzett. A katonai megrendelésre készített műszerek gyári átvételét vezette a MOM-ban, illetve elődvállalatánál 1945 előtt. A háború után az Optikai Kutató Laboratórium igazgatója volt, ezredesi rangban szerelt le.

1954-től a BME docense, 1956-tól egyetemi tanára, 1957-től a finommechanikai–optikai tanszék tanszékvezető egyetemi tanára, az alkalmazott optika hazai úttörője volt. 1967-ben vonult nyugdíjba. Sok új, tudományosan megalapozott tervezési módszer fűződik nevéhez a finommechanikai–optikai műszerszerkesztés területén.

1974-től társszerkesztője volt a Finommechanika–Mikrotechnika című tudományos folyóiratnak. Tehetséges amatőr-fényképész volt, több pályázatot nyert. A Fotóművészet című lapba számos népszerű tudományos cikket írt.

Fontosabb művei:

- Optikai műszerek elmélete és gyakorlata (I–VI., Budapest, 1947–56)
- Bevezetés az optikai műszerek elméletébe, különös tekintettel a katonai távcsöves műszerekre és távolságmérőkre (Budapest, 1932)
- Optimechanikai műszerek (Mitnyán Lászlóval, Budapest, 1961)
- A látás. Az emberi szem és a fényfelfogó szervek (Budapest, 1963)
- Optika–fénymérés (Budapest, 1966)
- Finommechanikai kézikönyv (szerk., Bp., 1974)

(Forrás: www.optikaimagazin.hu)

A MOM MHSZ-szervezete

A MOM-ban is létrejött az MHSZ nagyüzemi szervezete az ötvenes években, négy szervezeti egységgel. A gyár nagyüzemi szervezetében az első titkár Flautner Gyula volt, őt követte sorrendben Ürmösi Géza, Tihanyi Endre és Hajdu Sándor. A korabeli szövetség elsősorban a fiatalok nevelésével foglalkozott a honvédségre felkészítő foglalkozásokkal, ilyen volt az állóképesség fejlesztése, továbbá a motor- és autózás, a lövészet, a repülés oktatása, a rádiózás stb.

A szövetségnek a MOM Törzsgyárban több ezer tagja volt az 1980-as években négy szakosztályban, amelyek együttműködtek a nagyüzemi vezetőséggel 1990-es megszűnésükig.

Tartalékos Honvédelmi Klub keretében a leszerelt tisztek, tiszthelyettesek, katonák éves rendszeres továbbképzését szervezték, és felkészítették a következő időszakban bevonuló fiatalokat. A klub vezetői Cielewski Roland, Popovics György, Korbuly Péter, Hajdu Sándor voltak.

A **Lövész Klub** vezetője Berényi Ferenc volt. A klub a Budapest XII. kerület iskoláiban, sportrendezvényeiben működött közre.

A **Rádiós Klub** vezetője Matzon Jenő volt. Sok fiatallal szeretettette meg a rádiózást, és tagjai több nemzetközi elismerésben részesültek.

A **Modellező Klub** vezetői Ruzsa József, Tóth József voltak. A klub eredményesen szerepelt a nemzetközi gyorsasági autómodell-versenyeken, elsősorban az idősebb és az ifjabb Ruzsa József, Szűts László, Szepes Attila, Abadi Attila. A budaörsi MOM-pályán tartott versenyeken nyolc-tíz ország képviseltette magát.

Szűts László erre az időszakra így emlékezik:

„A repülőmodellezést még gyerekkoromban 1951-ben kezdtem el. Sokat jártunk a budaörsi repülőtérré repíteni, versenyezni, és 1959-es bevonulásomig ez volt a hobbim. Leszerelésem után kilátogattam a repülőtérré nosztalgizni, és meglepően sok ember részvételével hangos sívító modellmotorok berregésére lettem figyelmes. Vajon mi lehet ez?

Bementem a repülőtérré, amit ismertem és a körrepülőmodell-pályák mellett, egy számomra új autómodell körpályát találtam, amin kis sebességi autómodellek köröznek. A depók között láttam a kis csodákat, és ott találkoztam a 4-es forgácsolósztály akkori vezetőjével, Ruzsa Józseffel. Gyári munkakapcsolatunk volt, de arról nem tudtam, hogy ennek a sportágnak egyik jeles képviselője. Elmesélte nekem, hogy ez egy nemzetközi sebességi autómodell-verseny, ami MOM-verseny néven szerepel a nemzetközi versenynaptárban, mivel a MOM autómodellező klub a rendezője.

Érdeklődésemre elmondta, hogy a verseny négy kategóriából tevődik össze. A kis-motorok hengerűrtartalma szerint a versenyeket 1,5 – 2,5 – 5 – 10 köbcentiméteres kategóriában rendezik. Az lesz a verseny győztese, akinek a gépe a legnagyobb

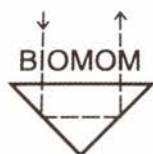
Tartalom

Előszó	5
Köszönetnyilvánítás	7
Az 1876–1990 időszak mérföldkövei a MOM gyártörténetében	9
A MOM meghatározó gyártmányai, technológiái 1990-ig és azok részbeni folytatása napjainkban	21
A „zászlóshajó” navigálása 1990 előtt	37
A MOM nagyvállalatból alapított utódok a kilencvenes évektől	45
Arcképcsarnok – In memoriam	51
Gyártörténet – az emberek története	63
Íjzató – egykor és most	63
Emlékezés a vállalat alapításának 120. évfordulóján, 1996	65
A műszergyártás fejlesztési stratégiáinak változása	66
Főhajtás Posch Gyula emléke előtt	68
Posch Gyula emlékezete	72
A MOM ipari nagyvállalat Fókusz újságja	74
Tanoncok, szakmunkástanulók képzése 1884-től, a szakmai képzés emlékei	76
A MOM mátészalkai tanműhelyéről	81
A munkavállalók érdekeinek képvisellete a MOM-ban	83
A szerelőasztaltól a szakszervezetig	87
A műhelyek képvisellete a MOM igazgatói tanácsában	90
A magyar műszerek a nemzetközi piacokon	92
A műszerek emlékei a műhelyben és a kereskedelemben	95
A geodéziai műszerek exportja, a MOM emlékének megőrzése	96
A MOM önálló külkereskedelmi tevékenységéről	98
A Magyar Optikai Művek Törzsgyár szervezete, 1983–1989	101
A gyár névadója a „magyar optika”	106
Sportról és tömegsportról dióhéjban	110

Egy volt esztergályos vallomása, aki hűtlen lett a szakmájához, és a MOM-ban vált közéleti emberré	113
A MOM MHSZ-szervezete	117
A szerelés és a felületkikészítés emlékei	121
A geodéziai műszerek szerelésének emlékei	124
A laboratóriumi műszerek szereléséről	126
Egy gyár négy munkaköre, előmenetellel	131
Üzemfenntartás, közismert nevén TMK	137
A pályakezdéstől a HUNGERIE-ig	141
A MOM két periódusának emlékei	144
MOM – három évtized, emelkedő pályán	147
Hollai Kornél gépészmérnök és a MOM	150
A geodéziai műszerek tervezőiről	153
Egykori MOM vezető tervező visszaemlékezése	156
A geodéziai műszereink sikerének titka	160
A MOM számítástechnikához kapcsolódó története	166
A laboratóriumi műszerek fejlesztése, gyártása a MOM-ban	167
Emlékezés a MOM ultracentrifugáinak alkotóira	172
Pályarajz az optika jegyében	177
Lézerek a MOM-ban	181
Maradandó élményeim a MOM-ról	187
Volt egyszer egy Számítástechnikai osztály...	189
Hétköznapi történetek	195
A MOM mátészalkai gyárának emlékei	200
Termelés és értékesítés gazdasági elszámolása	203
Az óratechnológia és a rezsizagdálkodás emlékei	207
Az informatikai hőskor emlékei	208
A tervszerű és jövedelmező gazdálkodás emlékei	209
A túlélő betűszó	216
Négy évtizedes pálya	217
Emlékezés az 1970-es és 1980-as évekre	220
A MOM hagyományainak folytatói – megmentett szakmai értékek	223
MOMERT Magyar Optikai Művek Elektromechanikai ZRt.	223
MOM Vízmeréséstechnikai Zrt.	229
Carl Zeiss Vision Hungary Kft., Carl Zeiss Sport Optikai Hungária Kft.	233
HOYA Szemüveglencse Gyártó Magyarország Zrt.	236
MOM Faktor Gépipari Kft.	240
Schmidt + Bender Hungária Kft.	243
OPAKFI	246
OPTILAB Kft.	248

Optika Mérnökiroda Kft.	251
MOM Sensors Kft.	253
BIOMOM Bt.	256
Magyar Optikai Művek Szerviz Kft.	259
Europtik Rohmann Mikrooptika Kft.	259
Unioptik Bt.	259
Emlékeztető a MOM Műszeripari Részvénytársaságról	260
A MOM hegyvidéki hagyományai	265
A MOM Emlékalapítvány története, tevékenysége	265
A MOM nyugdíjasai mint hagyományőrök	273
MOM Kulturális Központ	275
MOM Uszoda és Sportközpont	277
Fotex	279
Utószó	281
Forrásmunkák	282

A MOM-HAGYOMÁNYOK ŐRZŐI

SCHMIDT & BENDER
HUNGÁRIA

Ez a könyv rendhagyó módon és körülmények között készült abból az alkalomból, hogy a Magyar Optikai Művek anyavállalata 110 évvel ezelőtt került a Csörsz utcába. Helyére az ezredfordulón bevásárlóközpontot, irodaházakat, lakóparkot építettek.

A Magyar Optikai Művek törzsgyárának emlékét ma már csak a három túlélő betű, a „MOM” idézi, gyárunk hagyományai azonban élők. E kötetben az emlékezők, a maguk maradandó emlékeit felidézve, vállalták-vallották, hogy a MOM neveltjei. A gyár itt összefoglalt történetét, az egykori dolgozók visszaemlékezéseit egészíti ki azoknak a támogatóknak a rövid bemutatkozása, akik a MOM hagyományait máig őrzik, sikeresen viszik tovább. A gyárat kevésbé ismerő olvasó is igazi élményt kaphat, ahogy sorra olvassa a könyv fejezeteit, emlékezéseit.

Az emlékkötet főhajtás társainknak, akik a MOM-ot szerették, a munkájukkal híressé tették, akik alkottak, vagy csak tették a dolgukat.

Ezúton is köszönetet mondunk mindazoknak, akik emlékeink, hagyományaink és hírnevünk megőrzésében, könyvünk létrehozásában segítettek.

Jó szívvel ajánljuk emlékeinket az olvasónak, továbbá sorstársainknak és mindazoknak, akik a kötet üzenetét megértik, tanulságait készek hasznosítani és tovább adni.

MOM Emlékalapítvány

2500 Ft